

מחלקת מחקר של הרשות השופטת
Israeli Courts Research Division

בחינת הנוהל לטיפול בבקשות לשינוי מועדי דיון

מאי 2016

גלי אביב וענבל גלון

בית המשפט העליון
רח' שערי משפט, ירושלים 91950
www.court.gov.il/research

תוכן עניינים

תקציר 3

א. רקע..... 4

ב. שיטת המחקר..... 5

ג. ממצאים אמפיריים..... 7

1.1. כמה דיונים נדחים? מבט כללי..... 7

1.1.א. החלק היחסי של דחיות הדיונים מתוך הדיונים הנקבעים ביומן בית המשפט..... 8

1.1.ב. שיעור הבקשות המתקבלות מתוך הבקשות שהוגשו..... 9

1.1.ג. היקף הבקשות המוגשות..... 10

2. בחינת העקרונות המרכזיים לטיפול בבקשות לשינוי מועד דיון..... 12

2.א. ייעול הבקשות לשינוי מועד דיון..... 12

2.א.1. שימוש בטופס הייעודי..... 12

2.א.2. פילוח העילות לבקשות לשינוי מועד דיון..... 14

2.ב. עקרונות שנועדו לסייע במימוש מטרת הנוהל למניעת התמשכות הליכים..... 15

2.ב.1. סמיכות הגשת בקשת הדחייה למועד הדיון הקבוע..... 15

2.ב.2. דחיית הדיון למועד חדש..... 17

2.ב.3. השפעת אורך חיי התיק עד למועד הגשת הבקשה לשינוי מועד דיון על החלטת השופט בבקשה זו..... 18

3. דחיות במועד הדיון..... 18

ד. סיכום..... 19

נספחים..... 23

רשימת טבלאות

- טבלה 1 : אחוז דחיות הדיונים מתוך סך הדיונים שנקבעו ביומן בית המשפט8
- טבלה 2 : שיעור בקשות הדחייה המתקבלות על ידי בית המשפט9
- טבלה 3 : שיעור בקשות לשינוי מועד מתוך סך הדיונים שנקבעו11

רשימת תרשימים

- תרשים 1 : עילות הבקשות שהוגשו לשינוי מועד דיון14
- תרשים 2 : אחוז הבקשות שאושרו מתוך הבקשות שהוגשו בפילוח לעילות15
- תרשים 3 : פילוח בקשות לדחיות דיונים במועדם על פי נימוקי הדחייה19

תקציר

מחקר זה נועד לבחון את נוהל הנשיא (בדימוס) גרוניס לטיפול בבקשות לשינוי מועדי דיון (להלן: "הנוהל"). מטרת הנוהל הינה להביא לצמצום מספרן של בקשות הדחייה ולהקטנה של שיעור הבקשות המתקבלות.

בחינת הנוהל נבדקה בשני מערכי מחקר כמותיים: הראשון, מדגם של בקשות לשינוי מועד דיון בשתי נקודות זמן, כחצי שנה וכשנה לאחר יישום הנוהל; והשני, מדגם של ימי דיון, כשנה וחצי לאחר יישום הנוהל. מערכי המחקר הכמותיים לוו בראיונות עומק חצי מובנים עם שופטים ועורכי דין.

ממצאי המחקר מורים על כך שמבחינה מערכתית לא חל שינוי משמעותי בכמות הדיונים שנדחו במערכת המשפט. הבדיקה נעשתה בשלוש דרכים משלימות, תוך בחינת כמות הדיונים שנדחו, שיעור הבקשות לשינוי מועד דיון המוגשות ושיעור הבקשות המתקבלות. מבחינת הדיונים שנדחו, מצאנו כי כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף נדחו 23.9% מהדיונים שנקבעו ביומן בית המשפט, בהשוואה ל-24.5% מהדיונים טרם כניסת הנוהל לתוקף. מבחינת שיעור הבקשות המתקבלות, נמצא כי שיעור זה עומד על 81% בשקלול כלל ההליכים והערכאות. לגבי היקף הבקשות המוגשות לבית המשפט, ניתן לראות כי כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף, שיעור הבקשות המוגשות מתוך סך הדיונים שנקבעו ביומן בית המשפט עמד על 8.9%, בהשוואה ל-9.6% טרם כניסת הנוהל לתוקף.

בנוסף, בחנו עקרונות מרכזיים לטיפול בבקשות לשינוי מועדי הדיון שנועדו לייעל את הבקשות ולסייע למניעת התמשכות ההליכים. הממצאים מראים כי כ-60% מהבקשות מוגשות על גבי הטופס הייעודי, וכי אחוזי קבלת הבקשות אינה שונה בין עילות הבקשה השונות. עוד נמצא כי התאריך מספר הימים הממוצע בין מועד הגשת הבקשה לבין מועד הדיון הקבוע (מ-17 ימים בממוצע טרם כניסת הנוהל לתוקף ל-21 ימים בממוצע לאחריו), אך עם זאת גם גדל כמות הבקשות המוגשות ביום הדיון עצמו (7% מהבקשות כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף בהשוואה ל-3.5% מהבקשות טרם כניסתו לתוקף). בנוסף, נמצא כי קיימת התארכות של פרק הזמן אליו נדחים דיונים, מ-66 ימים בממוצע טרם כניסת הנוהל לתוקף, ל-71 ימים לאחריו.

לבסוף, נבדקה תופעת הבקשות לדחיות במועד הדיון עצמו. ממצאי המחקר מורים על כך שלא חל שינוי בשיעור הדיונים הנדחים במועד הדיון עצמו.

א. רקע¹

בחודש מאי 2014 נכנס לתוקף נוהל של נשיא בית המשפט העליון (בדימוס) גרוניס לטיפול בבקשות לשינוי מועדי דיון [1-14]. הנוהל הוא פועל יוצא של ממצאי מחקר "דחיות דיונים במערכת המשפט" שפרסמה מחלקת המחקר בספטמבר 2013² (להלן: "מחקר דחיות דיונים הקודם"). המחקר הצביע על תופעה גורפת ומקיפה של דחיות דיונים בכלל הערכאות וההליכים, לצד אי יישום נוהל הנשיאה (בדימוס) בייניש משנת 2010 לטיפול בבקשות לדחיית מועדי דיון [1-10] (להלן: "נוהל הדחיות הקודם"). הנוהל משנת 2014 קובע עקרונות מרכזיים לטיפול בבקשות לדחיית מועד דיון, המתבססים בעיקרם על עקרונות נוהל הדחיות הקודם. כך, נקבע שיש להגיש את הבקשות על גבי טופס ייעודי בלבד ובצירוף אסמכתאות רלוונטיות (אישור מחלה, אישור מילואים וכו'), כאשר בקשה שלא הוגשה על גבי הטופס תידחה על ידי המזכירות. כמו כן, נקבע שכל סיבה לדחייה תישקל בכובד ראש, כך שלמשל, סיבות כמו שיקולי עומס או נוחות לא יהיו סיבה מספקת לדחייה, והצהרה על קיום משא ומתן לפשרה או הליך גישור גם היא לא תהווה סיבה מספקת לדחיית דיון הוכחות. בנוסף, צוין כי לשם ייעול הזמנים בתיק, החלטה בבקשה לשינוי מועד תכלול את האפשרות להקדמת מועד הדיון, וכן לשינוי שעת הדיון בלבד (למשל, במקרה של דיונים מקבילים). הנוהל הוחל על כל בתי המשפט בערכאות השלום, המחוזי ובתי הדין לעבודה.

מטרת מחקר זה היא בחינת היישום והאפקטיביות של נוהל הדחיות. הצורך בבחינת יישום הנוהל עלה מתוך מחקר דחיות דיונים הקודם, ובפרט משום שנוהל דחיות הקודם לא הניב את התוצאות הרצויות. כמו כן, בבג"ץ 4703/14 עו"ד מיכאל שרון נ' נשיא בית המשפט העליון נקבע, בין היתר, כי הנהלת בתי המשפט תבחן את השפעות הנוהל, בחלוף תקופה של כשנתיים מיום כניסת הנוהל לתוקפו, "לעניין יעילות הנוהל והמידה בה הוא מביא לדיון רציף ומהיר, והן לעניין האופן בו

¹ מחקר זה לא היה יוצא אל הפועל ללא שיתוף הפעולה הפורח והמסור של הגב' שלומית לוי-לביא, סמנכ"לית בכירה תפעול ומזכירות, ושל כל אנשי המזכירות והקלדנים שסייעו לנו במלאכת איסוף הנתונים המאומצת. בנוסף, אנו רוצות להודות לשופטים ולעורכי הדין שהקדישו לנו מזמנם ובכך העשירו את המחקר. כמו כן, אנו מודות למר קובי משמוש, מר ירדן ירדני, והגב' מריה צ'ירקינה שסייעו רבות בהפקת הנתונים עליהם מתבסס המחקר. תודה מיוחדת לחוקרת מחלקת המחקר יפעת טרבולוס ולעוזרי המחקר של המחלקה: שחר ברוקנר, איתי גוטל, סיון דגן, גלי חבקין ומור פולג על הערותיהם המועילות ועל הקלדת וטיוב הנתונים.

² קרן וינשל-מרגל ויפעת טרבולוס "דחיות דיונים במערכת המשפט" מחלקת מחקר של הרשות השופטת (ספטמבר 2013).

פועלים השופטים בהחילם את הנוהל ובהידרשם לטענות כאלה ואחרות, המועלות על-ידי הצדדים להצדקת דחיית הדיון" (פסקה כ"ה לפסק דינו של השופט רובינשטיין).

ב. שיטת המחקר

שיטת המחקר לבחינת יישום הנוהל והיקף תופעת הדחיות היא בעיקרה סטטיסטית-כמותנית, ומלווה בפן משלים איכותני המבוסס על ראיונות עומק חצי מובנים שנערכו עם שופטים ועורכי דין. במסגרת זו ערכנו ראיונות עם 18 שופטי שלום, מחוזי ועבודה וכן עם שמונה עורכי דין ממשרדים פרטיים, מהפרקליטות האזרחית, הפלילית ומהסנגוריה הציבורית.³

מקור הנתונים לבחינה הכמותית הם שני מדגמים של בקשות לשינוי מועד דיון. המדגמים נבחרו באופן אקראי מתוך אוכלוסיית הבקשות שהוגדרו במערכת נט המשפט כ"בקשות לשינוי מועד דיון" ושהוגשו בשתי תקופות זמן: בחודשים ספטמבר-דצמבר 2014, כחצי שנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף, ובחודשים אפריל-יולי 2015, כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף. בשתי התקופות האמורות, עבור כל ערכאה (שלום, מחוזי ועבודה) ועבור כל הליך מרכזי בערכאה (שלום: אזרחי, פלילי, משפחה ותעבורה, מחוזי: אזרחי, פלילי ומנהלי, ועבודה: אזרחי) נדגמו 1,000 בקשות.⁴ בתוך כל מחוז, שיטת הדגימה נעשתה על פי מדגם שכבות, בהתאם לסך הבקשות שהוגשו בכל בית משפט באותו מחוז. באופן זה ווידאנו את האפשרות לבצע ניתוחים סטטיסטיים בחלוקה למחוזות והליכים, דבר שלא התאפשר במלואו במחקר דחיות הדיונים הקודם.

המדגמים נשלחו למזכירים הראשיים בכל המחוזות, לאחר תיאום ושיתוף פעולה מלא ופורה עם סמנכ"לית בכירה תפעול ומזכירויות, הגבי שלומית לוי. את מלאכת קידוד הנתונים ביצעו אנשי מזכירות בדרגים שונים בכל בתי המשפט בארץ. עבור כל בקשה שעלתה במדגם נאספו הנתונים הבאים: תאריך הגשת הבקשה; תאריך הדיון הקבוע; מגיש הבקשה; סיבת הגשת הבקשה כפי שמפורט בטופס הנוהל; האם הבקשה הוגשה על גבי הטופס הייעודי; סוג הדיון - הוכחות או דיון אחר (קדם, הקראה, תזכורת וכו'); ההחלטה שניתנה לגבי הבקשה (אישור או דחייה), והיא והבקשה אושרה, התאריך החדש שנקבע לדיון. לאחר קבלת הנתונים מהמזכירויות, ערכנו טיוב

³ כל עורכי הדין עמם דיברנו מהפרקליטות והסנגוריה אספו רשמים מעורכי דין אחרים עמם הם עובדים טרם השיחה והעבירו אלינו רשמים אלו.

⁴ בהליכים מסוימים, במיוחד בהליכים המנהליים בבתי המשפט המחוזיים, הוגשו באופן יחסי פחות בקשות לשינוי מועד דיון בתקופות הזמן שנבחרו למחקר, ועל כן עלו במדגם פחות מ-1000 בקשות, המהוות למעשה את כלל אוכלוסיית הבקשות בתקופות שנבדקו.

לנתונים. מצאנו שלא כל הבקשות במדגם הן אכן בקשות לשינוי מועד, על אף הגדרתן ככאלה בנט המשפט, אלא בקשות אחרות או מסמכים מסוגים שונים. בנוסף, את הבקשות לשינוי שעת הדיון החלטנו להוציא מהמדגמים ולא להכליל במסגרת מחקר זה.⁵ לאחר טיוב הנתונים, המדגם עומד בסטנדרטים הסטטיסטיים הנדרשים ברמת מהימנות של מעל 99%, וטעות הדגימה של הקבוצות השונות נעה בין 1% ל-4.1%.

ממצאי הדוח מתייחסים לתקופת הבדיקה השנייה, כשנה לאחר יישום הנוהל, והצגת ההשוואה לתקופת ההטמעה (כחצי שנה לאחר הנוהל) נעשית רק כאשר זו נמצאה כרלוונטית.

בנוסף לבחינה הישירה של יישום הנוהל והשפעתו על היקף בקשות הדחייה המוגשות והמאושרות, החלטנו לבחון השלכות אפשריות שלו על היקף הדחיות במועד הדיון עצמו (דבר שנמצא במחקר דחיות דיונים הקודם כמאריך את משך חיי התיק אף יותר מדחיות טרם מועד הדיון). לצורך כך, בחרנו מדגם של קלדניות מבתי המשפט המחוזיים והשלום בהליכים הפליליים והאזרחיים (59 ו-44 קלדניות בהתאמה), שהזינו נתונים על אודות 24 ימי דיונים, כשנה וחצי לאחר יישום הנוהל (בין התאריכים 22.10.15 ל-14.1.16). מעקב הנתונים נערך על כלל הדיונים בהם ישבו הקלדניות ללא קשר לזהות השופט שניהל את הדיון. עבור כל הדיונים שהתקיימו, הקלדניות הקלידו את הנתונים הבאים: האם הייתה בקשה לדחיית הדיון במועדו; האם הבקשה התקבלה; סיבת הבקשה לדחייה; ההחלטה שניתנה; ותאריך חדש לדיון אם נקבע. מדגם זה בחן את ההליכים הפליליים והאזרחיים בלבד על מנת להשוות לנתוני מחקר דחיות דיונים הקודם שבחן אף הוא רק הליכים אלו. לשם הגדלת הייצוגיות של הערכאות וההליכים, עובדי מחלקת המחקר דגמו וקידדו ימי דיון נוספים. בסופו של יום, נדגמו 7,634 דיונים, כאשר 58.3% מהם התקיימו בבתי המשפט המחוזיים ו-44.7% התקיימו בבתי משפט השלום. המדגם עומד בסטנדרטים הסטטיסטיים הנדרשים ברמת מהימנות של מעל 99%, וטעות הדגימה נעה בין 1.74% ל-3.67% כתלות בערכאה ובהליך.

מגבלה מתודולוגית שהתגלתה במהלך המחקר היא חוסר האחידות בהקלדת הנתונים הנוגעים לנוהל. כך למשל, בעת טיוב הנתונים, מצאנו כי בבקשות לדחיית מועד דיון בשל סיבה רפואית,

⁵ מתוך נתוני המזכירות עולה כי קיים במדגם מספר לא מבוטל של בקשות לשינוי שעת דיון. מתוך הנתונים לא היה ניתן להפריד בין בקשות לשינוי שעת דיון שהתקבלו, לבין בקשות שהיו לשינוי תאריך הדיון ובפועל שונתה השעה. ולכן, מאחר והמחקר התמקד בשינוי מועד דיון המשפיעים על התמשכות ההליכים, בקשות שתוצאתם שינוי שעה הוצאו מהמדגם. עם זאת, חשוב לציין שיתכן וחלק מהחלטות אלו לשינוי שעה נובעות מיישום הנוהל. כך לדוגמה, בבקשות לשינוי מועד דיון עקב דיון מקביל, הנוהל מציע לבחון את האפשרות לשינוי שעת דיון כחלופה לשינוי מועד הדיון

חלק מהמזכירות הקלידו את הסיבה כנסיבה רפואית וחלק כנסיבה אישית, וכך גם עורכי הדין שהגישו את טופסיהם מרחוק. חוסר אחידות בהגדרות הנתונים, עלול להפחית מחוזקת הממצאים. על כן, יש לקיים מערך הסברה מקיף לכל הצדדים נוגעים בדבר, אשר יביא לתאימות בהגדרות השונות הנוגעות לנהלים.

ג. ממצאים אמפיריים

פרק הממצאים האמפיריים מחולק לשלושה תתי פרקים נושאים. הראשון (ג.1.) מציג ממצאים מקיפים על אודות היקף דחיות הדיונים במערכת; תת הפרק השני (ג.2.) מציג ממצאים על אודות יישום העקרונות המרכזיים של הנוהל, ותת הפרק האחרון (ג.3.) מציג נתונים על דחיות במועד הדיון עצמו.

ג.1. כמה דיונים נדחים? מבט כללי

המטרה הראשית של הנוהל היא הפחתת כמות הדיונים הנדחים במערכת המשפט. על כן, בשלוש דרכים משלימות, בחנו האם הפחתה זו אירעה, תוך השוואת הממצאים לאחר הנוהל לממצאים טרם הנוהל: (1) כמות הדיונים שנדחו מתוך סך הדיונים שנקבעו ביומן בתי המשפט; (2) שיעור הבקשות לדחיית מועד דיון שאושרו על ידי השופט מתוך סך בקשות הדחייה שהוגשו; ו-(3) שיעור מתוקן של הבקשות לשינוי מועד דיון שהוגשו.

ג.1.א. החלק היחסי של דחיות הדיונים מתוך הדיונים הנקבעים ביומן בית המשפט

טבלה 1: אחוז דחיות הדיונים מתוך סך הדיונים שנקבעו ביומן בית המשפט

כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף	טרם כניסת הנוהל לתוקף	
**23.9%	24.5%	כלל מערכת המשפט
**35%	34%	שלום – אזרחי
**29%	37%	מחוזי – אזרחי ⁶
**25%	36%	מחוזי – מנהלי
**33.9%	34.4%	סה"כ – אזרחי
**17%	19%	שלום – פלילי
**18%	21%	מחוזי – פלילי
**17.1%	19.2%	סה"כ – פלילי
*25%	24%	שלום – משפחה
16%	16%	שלום – תעבורה
25%	25%	עבודה – אזרחי

*p<0.05 **p<0.01

טבלה 1 מצביעה על כך שבראייה כלל מערכתית ישנה ירידה מינורית אך מובהקת מבחינה סטטיסטית בשיעור הדיונים הנדחים, מ-24.5% ל-23.9% ($z=6.15, p<0.001$).⁷ מגמת ירידה זו נצפתה גם בתקופת ההטמעה, כאשר אחוז הדיונים שנדחו עמד על 24.3%.

בחלק מההליכים ומהערכאות ניתן לזהות ירידה מובהקת ומשמעותית יותר בשיעור הדיונים הנדחים. כך בתיקים הפליליים בשתי הערכאות, מ-21% ל-18% במחוזי ($z=-8.351, p<0.001$) ומ-19% ל-17% בשלום ($z=-9.303, p<0.001$), וכן בתיקים אזרחיים במחוזי ($z=-19.793, p<0.001$) ובתיקים מנהליים ($z=13.676, p<0.001$).

בתיקים אזרחיים ובתיקי משפחה בערכאת השלום מצאנו עלייה מובהקת בשיעור הדיונים הנדחים, מ-34% ל-35% ($z=3.565, p<0.001$; $z=2.446, p<0.0$, בהתאמה). עלייה זו היא משמעותית ומשפיעה על כלל המערכת משום שהמסה הקריטית של התיקים מצויים בערכאת השלום, ובגלל שמרבית הדיונים הנדחים הם בהליכים אזרחיים.

⁶ כולל הליכי פירוקים ופשיטות רגל.

⁷ כמות הדיונים שנדחו כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף עמדה על 92,476 דיונים בהשוואה ל-95,039 דיונים שנדחו טרם כניסת הנוהל לתוקף. מכאן, שגם מבחינת הכמויות האבסולוטיות של הדיונים שנדחו, ניתן לראות שלא היה הבדל משמעותי בין התקופות.

ג.1.1. שיעור הבקשות המתקבלות מתוך הבקשות שהוגשו

השוואת שיעור בקשות הדחייה המתקבלות על ידי בית המשפט טרם כניסת הנוהל לתוקף ולאחריו היא דרך נוספת לבחינת הנוהל. **טבלה 2** משווה בין שיעור הבקשות המאושרות לפני ואחרי הנוהל, בהליכים בהם השוואה זו מתאפשרת. לאחר מכן מובאים נתונים על אודות הליכים נוספים בבחינת הנתונים כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף וכן על הבדלים בין מחוזות.

טבלה 2 : שיעור בקשות הדחייה המתקבלות על ידי בית המשפט

טרם כניסת הנוהל לתוקף	כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף	
70%	78.7%	שלום – אזרחי
84%	82.6%	מחוזי - אזרחי
75%	79%	סה"כ – אזרחי
88%	83.4%	שלום – פלילי
90%	79.4%	מחוזי – פלילי
88%	83%	סה"כ - פלילי

המגמות שנצפו בטבלה 1 בנוגע לאחוז הדיונים שנדחו, נצפות גם כאן לגבי שיעור הבקשות המתקבלות מתוך אלו המוגשות. בהליכים הפליליים קיימת ירידה בשיעור הבקשות המתקבלות (מ-88% ל-83% בשלום, ומ-90% ל-79% במחוזי), וכך גם הליכים אזרחיים במחוזי, מ-84% ל-82.6%. נציין כי נתון זה כולל בתוכו הליכי פירוקים ופשיטות רגל והליכים מנהליים, על מנת לאפשר השוואה עם התקופה הקודמת. הבחנה בין תיקים אזרחיים ומנהליים בערכאת המחוזי, כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף, מורה על שיעור גבוה יותר של בקשות המתקבלות בהליכים מנהליים לעומת אזרחיים (84.6% לעומת 80.7%). לעומת ממצאים אלו, בבתי משפט השלום חלה עלייה של כ-9% בשיעור הבקשות המאושרות (מ-70% ל-79%). שיעור הבקשות המאושרות בהליכי משפחה ובבתי הדין לעבודה דומה למדי לאלו שבהליך האזרחי בשלום, ועומד על 77.4%-ו-80.3% בהתאמה. שיעור הבקשות המתקבלות בהליך תעבורה עומד על 86.9%. בשקלול כלל הליכים והערכאות במערכת, בתקופה של כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף, נמצא כי **שיעור הבקשות המתקבלות עומד על 81%⁸**.

⁸ בשל הבדלים באופן איסוף הנתונים בין המחקר דחיות דיונים הקודם למחקר הנוכחי, לא ניתן להשוות את אחוז הבקשות המתקבלות בכלל המערכת בשתי התקופות, כמו גם בנתוני הליכי המשפחה והתעבורה ונתוני בתי הדין לעבודה. לכן, מוצגים נתונים אלו רק לגבי המחקר הנוכחי.

מכיוון שדחיית דיון הוכחות משמעותית וחמורה יותר מדחיית כל דיון אחר, בדקנו האם היו הבדלים בתקופה לפני ואחרי הנוהל בפילוח זה. מצאנו כי שיעור הבקשות המאושרות לדחיות מועד דיון הוכחות נשאר דומה לפני ואחרי הנוהל (68.1% ו-67.8% בהתאמה). בהתאמה, נצפתה עלייה בשיעור הבקשות המאושרות ביתר סוגי הדיונים, מ-73.7% ל-83.2%. חיזוק לכך עלה גם בראיונות עם השופטים, שכן חלקם ציינו כי צריך סיבה טובה מאוד לדחות דיון הוכחות, אך לעומת זאת, בשאר הדיונים הם פחות מחמירים. בנוסף נמצא כי קיימת ירידה קלה ביחס בקשות הדחיה לדיון הוכחות מתוך סך הבקשות שאושרו (9.6%) בהשוואה ליחס זה עבור הבקשות שהוגשו (11.7%).

בשיטת המחקר הנוכחית, ניתן לבחון את הממצאים ברמות פילוח מרובדות יותר, ועל כן בחנו האם קיימים הבדלים בשיעור קבלת הבקשות בין מחוזות השיפוט השונים (ראו **נספח א'** לפירוט מלא של שיעורי קבלת הבקשות בחלוקה למחוזות שיפוט). מהנתונים עולה כי קיים הבדל סטטיסטי מובהק בין בתי המשפט המחוזיים הנע בין 72% בבית המשפט המחוזי בחיפה לבין 86% בבית המשפט המחוזי בנצרת ($\chi^2_{(5,0.05)}=39.34, p<0.000$). שיעור הבקשות המאושרות בערכאת השלום נע בין 77.5% במחוז צפון ל-84.3% במחוז ירושלים ושיעור הבקשות המאושרות בבתי הדין לעבודה נע בין 78.1% בבית הדין לעבודה בבאר שבע לבין 85.4% בבית הדין לעבודה בירושלים. ואולם, לעומת בתי המשפט המחוזיים, בערכאות השלום והעבודה, ההבדלים בין המחוזות השונים באחוז קבלת הבקשות לדחיית דיון לא נמצאו מובהקים (בערכאת השלום - $\chi^2_{(5,0.05)}=7.03, p=n.s.$; בערכאת העבודה $\chi^2_{(4,0.05)}=2.70, p=n.s.$).

ג.1.1. היקף הבקשות המוגשות

לבסוף, פן נוסף לבחינת הנוהל הוא היקף הבקשות המוגשות, הבוחן האם חל שינוי בתחום זה בהתנהגות עורכי הדין. כדי לזהות הבדלים אפשריים בהיקף הבקשות המוגשות לפני ואחרי הנוהל, תיקננו את שיעור הבקשות ביחס לסך הדיונים שנקבעו ביומן בית המשפט באותה תקופה

טבלה 3. תקנון זה אמנם מניב שיעורים ברי השוואה בין התקופות, אך מדובר באינדיקטור עקיף, שיש לקחת אותו בערבון מוגבל.⁹

טבלה 3 : שיעור בקשות לשינוי מועד מתוך סך הדיונים שנקבעו

כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף	טרם כניסת הנוהל לתוקף	כלל מערכת המשפט
**8.9%	9.6%	שלום - אזרחי
**14.1%	15.4%	מחוזי - אזרחי ¹⁰
**20.9%	17.4%	מחוזי – מנהלי
**19.9%	22.5%	סה"כ - אזרחי
**15.1%	15.8%	שלום - פלילי
1.7%	1.8%	מחוזי - פלילי
**2.4%	1.9%	סה"כ - פלילי
1.8%	1.9%	שלום – משפחה
**11.8%	12.5%	שלום – תעבורה
**1.4%	1.9%	עבודה – אזרחי
**24.4%	27.6%	

*p<0.05 **p<0.01

בכלל המערכת ניתן לראות ירידה מובהקת בשיעור הבקשות לשינוי מועד דיון, מ-9.6% ל-8.9% (z=10.61, p<0.01).¹¹ עיקר הירידה אירעה תוך חצי שנה מכניסת הנוהל לתוקף, כאשר שיעור הבקשות עמד על 8.85% ולאחריו נצפתה עליה קלה בשיעור הבקשות המוגשות.¹² ברמת ההליכים, ירידה מובהקת נמצאה בהליכים האזרחיים בשלום, בבתי הדין האזוריים לעבודה, בהליכים מנהליים, ובהליכי משפחה ותעבורה. עלייה מובהקת נמצאה בערכאות המחוזי בהליכים אזרחיים ופליליים. מסקנה אפשרית היא שבעקבות הנוהל פחתו מספר הבקשות המוגשות לשינוי מועד דיון, וייתכן ומוגשות פחות בקשות סרק מאשר בעבר. כך למשל, אם נבחן את הממצאים בשלום-אזרחי, ראינו כי שיעור הבקשות המאושרות עלה מ-70% ל-78.7%, אך מוגשות היום פחות בקשות (ירידה מ-15.4% ל-14.1%). כלומר, ייתכן וניתן לייחס לפחות חלק מהעלייה בשיעור הבקשות המאושרות לכך שהבקשות המוגשות הן מלכתחילה מוצדקות יותר (הסבר של case

⁹ שימוש במספר הדיונים שנקבעו ביומן בית המשפט כנקודת ייחוס מניח תחתיו כי לא היו גורמים שהשפיעו באופן משמעותי על היקף הדיונים הנקבעים במהלך התקופות (כלומר למשל שינויים גורפים בדרכי קביעת הדיונים של מזכירות בתי המשפט). שקלנו לעשות שימוש במספר הבקשות הכלליות שהוגשו כנקודת ייחוס נוספת, אולם לבסוף החלטנו כי הדרך הראשונה מניבה אינדיקטור מדויק יותר.

¹⁰ כולל הליכי פירוקים ופשיטות רגל.

¹¹ כמות הבקשות שהוגשו כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף עמדה על 35,664 בקשות בהשוואה ל-39,178 בקשות שהוגשו טרם כניסת הנוהל לתוקף. מכאן, שגם מבחינת הכמויות האבסולוטיות של הבקשות שהוגשו, ניתן לראות שלא היה הבדל משמעותי בין התקופות.

¹² ההבדל בשיעור הבקשות המוגשות טרם כניסת הנוהל לתוקף לתקופת ההטמעה הינה מובהקת סטטיסטית (z=11.67, p<0.01), כאשר ההבדל בין תקופת ההטמעה לתקופה של כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף אינו מובהק (z=0.78, p=n.s.).

(selection). חלק מסוים מהשופטים ציינו בראיונות עמם כי הם אכן מרגישים ירידה במספר הבקשות המוגשות, כך שמוגשות בעיקר בקשות הכרחיות.

את שיעור הבקשות ניתן גם לפלח לפי מגיש הבקשה. כאשר בודקים את שיעור הבקשות המוגשות בכלל המערכת כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף, בחלוקה לפי סוג מגיש הבקשה, ניתן לראות כי מרביתן (81%) מוגשות על ידי אחד צדדים ובאי כוחם (49.6% מוגשות על ידי הנתבע/נאשם ו-31.4% על ידי התובע/מאשים). 15.1% מהבקשות הוגשו בהסכמת הצדדים ו-3.9% הנותרים הוגשו על ידי גורם שאינו צד בתביעה. אחוז הבקשות שאינן מוגשות על ידי צד להליך או בהסכמת הצדדים משתנה לפי ערכאה והליך ונע בין 0.4% בתיקים אזרחיים בבתי הדין לעבודה ל-10.7% בתיקים מנהליים בערכאת המחוזי (ראו **נספח ב'** לפילוח מגישי הבקשות ברזולוציה של ערכאות והליכים).

לסיכום הממצאים שהובאו עד כה, ניתן לומר כי מבחינה מערכתית **לא חל שינוי משמעותי במדדים השונים שנבחנו** בהשוואה בין התקופה טרם כניסת הנוהל לתוקף לבין התקופה של כשנה לאחריו. בבחינת הנתונים בחלוקה לערכאות והליכים, אנו מבחינות במגמה מתונה אך מובהקת של ירידה בכמות הדיונים שנדחו וביעור הבקשות המאושרות, מלבד בערכאת השלום בהליך האזרחי, בה ניתן להבחין בעלייה מתונה אך מובהקת בנתונים אלו.

2.ג. בחינת העקרונות המרכזיים לטיפול בבקשות לשינוי מועד דיון

במסגרת הנוהל נקבעו מספר עקרונות שנועדו לסייע בטיפול בבקשות לשינוי מועד דיון. תת פרק זה סוקר את היישום של חלקם, כאשר עקרונות אלו חוסים תחת שני נושאים עיקריים: (1) עקרונות שנועדו לייעל את הבקשות לשינוי מועד דיון (2) עקרונות שנועדו לסייע במימוש מטרת הנוהל למניעת התמשכות הליכים.

2.א. ייעול הבקשות לשינוי מועד דיון

1.א.2. שימוש בטופס הייעודי

בנוהל נקבעה חובה להגשת בקשה לשינוי מועד דיון על גבי טופס ייעודי, ונקבע שבקשה שלא תוגש על גבי הטופס לא תתקבל על ידי המזכירות. הממצאים מראים כי 58.7% מכלל הבקשות לשינוי

מועד דיון שהוגשו בתקופה של כשנה לאחר כניסת הנוהל תוקף, הוגשו על גבי הטופס הייעודי לבקשה.¹³ בתקופת ההטמעה, אחוז זה היה גבוה יותר ועמד על 63.4% מהבקשות. הפרש זה נמצא מובהק מבחינה סטטיסטית ($z=-5.99, p<0.01$). מהראיונות עם עורכי הדין עלה כי הם מקפידים להגיש את הבקשות על גבי הטופס הייעודי, וגם השופטים ציינו כי נראה שנעשה שימוש רב בטופס. בנוסף, ציינו כי החובה לציין את תגובת הצד שכנגד ותאריכים חלופיים מוסכמים מועילה מאד, שכן היא חוסכת תכתובת עם הצדדים בעניינים אלו. ואולם, מספר שופטים אחרים ציינו כי לדעתם אין חשיבות להקפדה על ההגשה על גבי הטופס הייעודי, אלא שתוגש בקשה שכל המידע המפורט בטופס נמצא בה. חלקם אף אמרו כי הטופס מסורבל באופן כללי, ועורכי הדין הבינו שהם לא אוהבים את השימוש בו, ולכן הם מגישים בקשת דחייה מפורטת ומצרפים את הטופס הייעודי כנספח כדי לצאת לידי חובה, דבר שמייתר את הטופס.

עוד בעניין זה, הנוהל מדגיש כי כלל הבקשות לשינוי מועד דיון יעברו דרך המזכירות, הן על ידי הגשה ישירה והן על ידי הגשה דרך "נט-המשפט", טרם העברתן לשופט. הוראה זו נועדה לוודא שכלל הבקשות המוגשות, יוגשו על גבי הטופס. לדברי השופטים, לחיוב זה היו נפקויות בשטח. מספר שופטים ציינו דרישה זו לשלילה, שכן במקרים מסוימים הם לא היו מודעים להגשת בקשות אלו, ורק בדיעבד גילו שהוגשה בקשה שנדחתה על ידי המזכירות. מצב זה פגע בעבודתם, שכן ללא ידיעת השופט, הצדדים לא הגיעו לדיון, וכך בוזבו זמן דיון והכנה לתיק. לעומתם, ציין אחד השופטים כי לדעתו צריך שהמזכירות ימשיכו לנתב את הבקשות, שכן זה עוזר מאד בהתנהלות מול עורכי הדין.

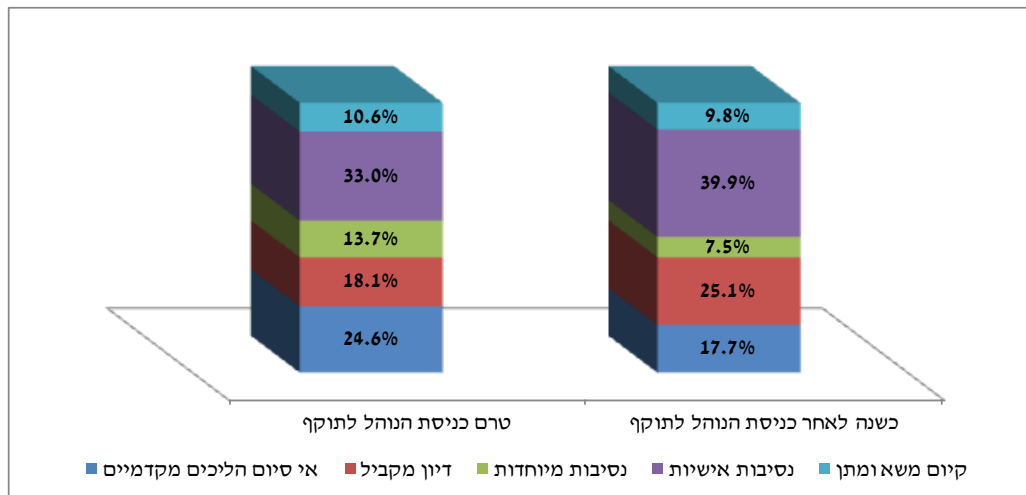
בנוסף, השופטים ציינו שתי טענות ספציפיות לגבי הטופס: (1) עורכי הדין ממלאים את הטופס לרוב בכתב יד וזה מכביד לעיתים, שכן כתב היד לא קריא. לכן, עלתה הבקשה לחייב את עורכי הדין להגיש את הטופס רק באופן מוקלד; (2) חסרה בטופס התייחסות לשאלה האם הנאשם עצור, בהליך הפלילי, שכן הדבר קריטי להחלטה בבקשה.

¹³ בבחינה מעמיקה שערכנו על קידוד הנתונים, וכן משיחות עם אנשי מזכירות, עולה שההגדרה של "הגשה על גבי הטופס המובנה" שונה בין המזכירות השונות. כך למשל, בחלק מהמזכירות הקביעה צורנית, כלומר התקבלו רק בקשות שהוגשו על הטופס הייעודי שצורף לנוהל הדחיות הנוכחי. לעומת זאת, במזכירות אחרות הבחינה הייתה מהותית, כלומר אם הוגשה בקשה, לאו דווקא על הטופס הייעודי, אך עם כל הפרטים הנדרשים בטופס, היא תתקבל במזכירות כבקשה שהוגשה על טופס. במחקר בחנו את הנתונים בחינה מהותית כיוון שהיא מכלילה בתוכה את הבחינה הצורנית, וכן כיוון שלדעתנו אם הבקשה מכילה את כל הפרטים הנדרשים, הרי היא מוגשת בהתאם לנוהל.

2.2.2.1. פילוח העילות לבקשות לשינוי מועד דיון

במסגרת הטופס הייעודי שצורף לנוהל ועליו נדרשו הצדדים להגיש את הבקשות לדחיית מועד, מצוינים חמישה נימוקים אפשריים לבקשה: נסיבות אישיות של בעל הדין או בא כוחו; טרם הסתיימו ההליכים המקדמיים בתיק; קיומו של דיון מקביל; מילואים, חופשת לידה או נסיבות רפואיות (להלן: "נסיבות מיוחדות"); וקיומם של הליכי משא ומתן בין בעלי הדין. המבקש חויב לבחור אחד מבין חמשת הנימוקים בעת מילוי הטופס. בחלק זה אנו בוחנות את פילוח עילות אלו בהיבטים שונים.

תרשים 1 : עילות הבקשות שהוגשו לשינוי מועד דיון

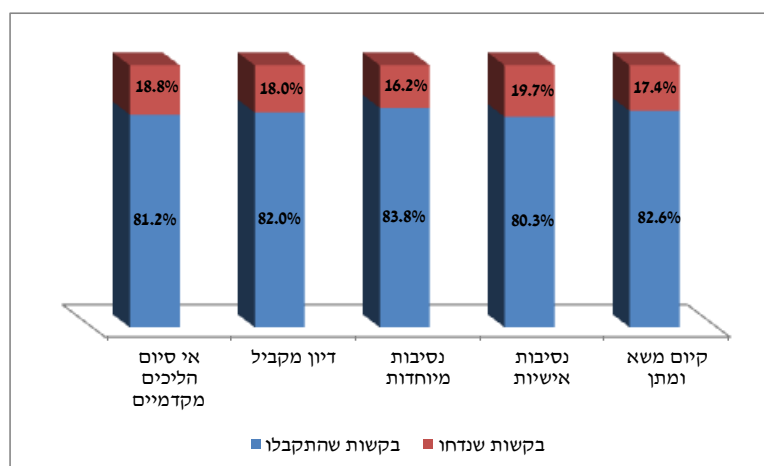

מתוך נתוני המחקר ניתן לראות כי פילוח העילות לשינוי מועד דיון השתנה מעט בין התקופות. חלה עלייה בכמות הבקשות המוגשות מנימוק של נסיבות אישיות (מ-33% לכ-40%) ומנימוק הדיון המקביל (מ-18% לכ-25%). לצד שינויים אלו ניתן לראות ירידה בשימוש בנימוק אי-סיום ההליכים מקדמיים (מכ-25% לכ-18%) ואף ירידה בנימוק נסיבות מיוחדות (מכ-14% לכ-7%). ייתכן וחלק מהשינויים האלו ארעו בעקבות הנוהל, כך שלמשל הירידה בהגשת בקשות בשל נסיבות מיוחדות נובעת מהצורך לגבות את הבקשה באישור רשמי. בראיונות עם עורכי הדין לא עלתה התייחסות מיוחדת לגבי העילות להגשת הבקשה טרם כניסת הנוהל לתוקף ולאחריו. ואולם, חלקם טענו כי הנימוקים המצוינים לא מספקים את כל העילות האפשריות או שהם לא

מפורטים מספיק וחסרה אפשרות לנימוק מסוג "אחר". לכן, בחלק מהמקרים הם מוסיפים בכתב יד את הנימוק במפורט.

תרשים 2 מתאר את שיעור הבקשות המאושרות בפילוח לפי עילת הבקשה. שיעור זה דומה למדי על פני העילות השונות (כ-81%), כלומר בראייה כלל מערכתית, אין נימוק מסוים הזוכה באופן משמעותי ליותר או לפחות אחוזי קבלה על ידי בית המשפט מאשר נימוקים אחרים.

תרשים 2 : אחוז הבקשות שאושרו מתוך הבקשות שהוגשו בפילוח לעילות

כשבוחרים את העילות לבקשות שאושרו על ידי השופטים, בחלוקה לסוגי הדיון, עולה כי כמעט מחצית מהבקשות שאושרו לדחיית דיוני הוכחות היו בשל נסיבות אישיות (47.6%) וזאת לעומת 38.5% בדיונים אחרים. עוד נמצא כי אחוז הבקשות שאושרו בעילת נסיבות מיוחדות היה גבוה יותר בדיוני ההוכחות (10.9%) מאשר בדיונים האחרים (7.3%). לעומת זאת, מצאנו שהשימוש בעילות של אי סיום הליכים מקדמיים, דיון מקביל וקיום משא ומתן היה נמוך יותר בדיון הוכחות בהשוואה לדיונים אחרים (11.8% בהשוואה ל-18.5%, 25.1% בהשוואה ל-25.5% ו-4.6% בהשוואה ל-10.2% בהתאמה).

ג.2.2. עקרונות שנועדו לסייע במימוש מטרת הנוהל למניעת התמשכות הליכים

ג.2.2.1. סמיכות הגשת בקשת הדחייה למועד הדיון הקבוע

מניתוח הממצאים עולה כי כשנה לאחר יישום הנוהל, בכלל מערכת המשפט, בקשות הדחייה מבעוד מועד מוגשות בממוצע כ-21 ימים לפני מועד הדיון הקבוע, כאשר מחצית מהבקשות

מוגשות בסמיכות של שישה ימים או פחות ליום הדיון הקבוע. כ-7% מבקשות אלו מוגשות ביום הדיון, ועוד כ-15.5% מהבקשות מוגשות יממה אחת לפני הדיון. באופן כללי ניתן לראות כי הפער בין מועד הגשת הבקשה למועד הדיון הקבוע גדל בהשוואה לנתונים טרם כניסת הנוהל לתוקף (שעמד על כ-17 ימים). יחד עם זאת, חלה עלייה בשיעור הבקשות המוגשות באותו יום (7% מהבקשות לעומת 3.5%) או יום לפני (15.5% מהבקשות לעומת 13.1%). בראיונות, ציין אחד מעורכי הדין כי לדעתו התרומה המשמעותית של הנוהל היא החובה לציין את המועד בו נודע על הצורך לדחות את הדיון, מה שהביא לכך שהבקשות מוגשות קרוב יותר לזמן בו נודע על הצורך בדחייה.

חלוקה לפי ערכאות והליכים מלמדת כי בהליכים אזרחיים, בקשות דחייה מוגשות זמן רב יותר לפני מועד הדיון, כ-25 ימים בממוצע, כאשר מחצית מהן מוגשות כשבעה ימים טרם מועד הדיון (לא קיים הבדל מובהק בין הערכאות). נתון דומה נמצא עבור תיקי משפחה. בבתי הדין האזוריים לעבודה, בקשות הדחייה מוגשות בממוצע כ-34 ימים לפני מועד הדיון, ומחצית מהבקשות מוגשות שמונה ימים או פחות לפני המועד הקבוע. כאשר משווים את פרקי הזמן כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף לנתוני המחקר המקורי, ניתן לראות כי הפער גדל בממוצע בכ-10 ימים בהליכים אלו. בהליכים פליליים, בקשות הדחייה מוגשות בממוצע 13 ימים לפני מועד הדיון, ומחצית מהבקשות מוגשות חמישה ימים או פחות לפני המועד הקבוע (גם כאן לא נמצא הבדל מובהק סטטיסטית בין הערכאות). בהליכים מנהליים בבתי המשפט המחוזיים, הממוצע הוא 21 ימים, והחציון עומד על תשעה ימים. בהליך הפלילי והמנהלי, הפער בין מועד הגשת הבקשה למועד הדיון הקבוע גדל בממוצע בכשלושה ימים. בתיקי תעבורה הפער הוא קטן אף יותר ועומד על 10 ימים בממוצע טרם מועד הדיון, עם חציון של 3 ימים.

כאשר בודקים את סמיכות הגשת הבקשה לשינוי מועד דיון ביחס למועד הדיון הקבוע בחלוקה לסוגי דיון, ניתן לראות כי בקשות לדחיית מועד דיון הוכחות מוגשות מוקדם יותר באופן מובהק מאשר בקשות לדחיית מועדי דיונים אחרים (29 יום ו-19.8 יום לפני מועד הדיון הקבוע,

בהתאמה; $t_{(7564,0.05)} = -5.33$).¹⁴

¹⁴ פערים אלו נמצאו מובהקים גם בסוגי ההליכים אזרחי (הוכחות) – 34.5 ימים; אחר – 22.1 ימים; $t_{(969,0.05)} = -2.56$, פלילי (הוכחות) – 21 ימים; אחר – 12.6 ימים; $t_{(956,0.05)} = -2.39$ ומשפחה (הוכחות) – 38.7 ימים; אחר – 25.5 ימים; $t_{(954,0.05)} = -2.14$, בערכאת השלום לאחר שנה מכניסת הנוהל לתוקף.

2.2.2.ג. דחיית הדיון למועד חדש

מצאנו במחקר כי בממוצע, בבקשות שתוצאתן דחיית מועד הדיון, **הדיונים נדחים ב-71 יום, כאשר מחצית מהבקשות נדחות ב-50 יום או פחות**. בהשוואה לנתוני מחקר דחיות דיונים הקודם נראה כי **קיימת התארכות של פרק הזמן אליו נדחה הדיון**, שכן הם עמדו על 66 ימים, עם חציון של 46. ואולם, במחקר דחיות דיונים הקודם נבחנו רק בקשות שהדיון בהם נדחה, בעוד שבמחקר הזה נדגמו גם בקשות שבהם הדיון הוקדם (בין אם לבקשת עורכי הדין ובין אם בהחלטת השופט). אם משקללים גם בקשות אלו שתוצאתן הקדמת דיון, אזי הממצאים מורים שהדיונים נדחים בממוצע ב-64 יום (כחודשיים), כאשר מחצית התיקים נדחים ב-43 יום או פחות, נתון אשר מאוד דומה לנתון שהתגלה טרם כניסת הנוהל לתוקף. המשמעות היא שהאפשרות להקדמת דיונים הצליחה רק להשאיר את פרק הזמן בין הדיון הקבוע לדיון החדש זהה למה שנמצא טרם כניסת הנוהל לתוקף. בבחינת הממצאים בחלוקה לערכאות, ניתן לראות כי קיים הבדל סטטיסטי מובהק בין שלושת הערכאות בפער בין מועד הדיון הקבוע לבין המועד החדש שנקבע על ידי השופט בעקבות הבקשה לשינוי המועד ($F_{(2,5811,0.05)}=73.31, p<0.000$). בבית הדין לעבודה פער זה עומד על 77 ימים בממוצע (כחודשיים וחצי). בבתי משפט השלום, הפער נמוך במקצת מבתי הדין לעבודה, עם פער ממוצע של 71 יום. לעומת ערכאות אלו, בבתי המשפט המחוזיים הפער קטן בהרבה ועומד על 49 ימים בממוצע.

כאשר בודקים את הנתונים הללו ברמת הערכאות וההליכים, עולה שמרביתם דומים בפרק הזמן בין מועד הדיון הקבוע למועד הדיון החדש, עם פערים שנעים בין 51 ימים (בתיקי משפחה) ועד כ-77 ימים (בתיקים אזרחיים בעבודה). עם זאת, חשוב לציין כי בתיקים פליליים בערכאת המחוזי, הפער קטן משמעותית מהממוצע הכלל מערכתי ועומד על 22 ימים, כאשר מחצית מהדיונים נדחים ב-14 ימים ופחות. בניגוד לתיקים אלו, בתיקים אזרחיים בשלום, הפער עומד על 107 ימים בממוצע, עם חציון של 90 יום.

בנוסף לבחינת ההבדלים בין ערכאות השיפוט ובין ההליכים השונים, בחנו גם את ההבדלים בין מחוזות השיפוט בזמינות היומנים של השופטים למועד דיון חדש, לאחר שהוחלט שדיון ידחה. נמצאו הבדלים סטטיסטיים מובהקים בין מחוזות השיפוט בכל הערכאות (ראו **נספח ג'** לפירוט מלא של הפער בין מועדי הדיון במחוזות השונים). ממצאי המחקר עולה כי קיים פער משמעותי ומובהק בין בתי המשפט המחוזיים ($F_{(5,2129,0.05)}=45.83, p<0.000$), כאשר בבית המשפט המחוזי

בבאר שבע קובעים מועדים חדשים בממוצע תוך חודש ממועד הדיון הקבוע (כ-26 ימים), בעוד שבתל אביב הדיונים נקבעים תוך שלושה חודשים (כ-90 ימים). בערכאת השלום, הפערים בין המחוזות השונים קטנים יותר, אך עדיין מובהקים ($F_{(5,2961,0.05)}=7.39, p<0.000$) ונעים בין כחודשיים במחוז דרום (59.6 יום) לכשלושה חודשים בתל אביב (84.3 יום). בערכאת העבודה, ההבדלים דומים לאלו שנצפו בערכאת השלום ונעים בין 54.4 ימים בבית הדין לעבודה בנצרת (כחודשיים), ל-89.6 יום בבית הדין בתל אביב (כשלושה חודשים). הבדלים אלו מובהקים אף הם ($F_{(4,707,0.05)}=4.67, p<0.001$).

השוואה נוספת שערכנו היא בחינת המועד החדש שנקבע לדיון תוך אבחנה בין דיוני הוכחות לדיונים אחרים. מממצאינו עולה כי קיים הבדל סטטיסטי מובהק בין הפער שבין מועד הדיון החדש ומועד הדיון המקורי בדיוני הוכחות (ממוצע של 71 יום, עם חציון של 48) לבין פער זה בדיוני קדמי המשפט (ממוצע של 63 יום, עם חציון של 42; $t_{(0.05,5811)}=-2.42, p<0.05$).

3.2.2.1. השפעת אורך חיי התיק עד למועד הגשת הבקשה לשינוי מועד דיון על החלטת

השופט בבקשה זו

אחד מעקרונות הנהל הוא שככל שמשך הזמן בו תלוי ועומד התיק ארוך יותר, כך ייטה בית המשפט להמעיט בהיעתרות לבקשות לשינוי מועד הדיון. מבחינת הנתונים נמצא כי לא קיים קשר בין אורך חיי התיק עד ליום הגשת הבקשה לשינוי מועד דיון לבין החלטת השופט לקבל או לדחות את הבקשה ($Nagelkerke R Square = 0.001, p=n.s.$).

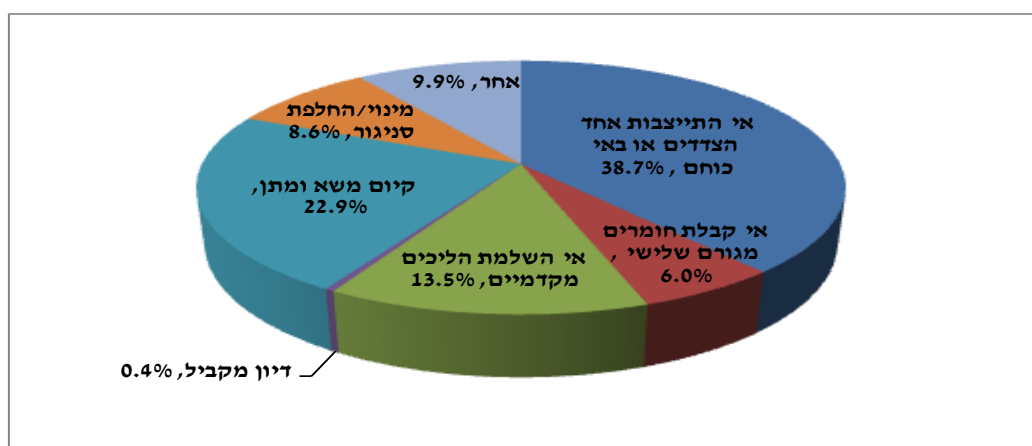
3.3. דחיות במועד הדיון

בהסתכלות על נתוני המחקר, תופעת הדחיות במועד הדיון נפוצה בעיקר בהליכים פליליים, כפי שנמצא במחקר דחיות דיונים הקודם, ולרוב בדיונים שאינם דיוני הוכחות (89.4%). בבתי המשפט המחוזיים, נדחו במועד 16.5% מהדיונים הפליליים (בהשוואה ל-18%), ובבתי משפט השלום, נדחו 29.1% (בהשוואה ל-33%). תופעה זו קיימת באופן מינורי יותר בהליכים אזרחיים. הן בערכאת המחוזי והן בערכאת השלום, נדחו במועד 3.1% מהתיקים האזרחיים (בהשוואה ל-5% בתיקים האזרחיים בערכאת המחוזי ו-9% בערכאת השלום במחקר דחיות דיונים הקודם). מאחר והנהל נועד להפחית את כמות הדחיות מבעוד מועד, אחת ההשערות שלנו הייתה כי בתגובה לכך, אחוז הדחיות במועד יעלה. כאשר אנו משווים נתונים אלו לנתוני מחקר דחיות דיונים הקודם, נראה כי

קיימת ירידה באחוז הדחיות במועד בערכאות ובהליכים אלו. מאחר ונקודות הייחוס בשני המחקרים שונות, כמו גם אופן איסוף הנתונים, לא נוכל לומר בוודאות האם ההבדל מובהק, אך נוכל לומר שלא נצפתה עלייה בשיעור הדחיות במועד, השלכה שלילית אפשרית של הנוהל שרצינו לשלול.

כשבוחנים את הפער בין המועד שבו אמור היה להתקיים הדיון אך שנדחה במועדו, לבין מועד הדיון החדש אליו נדחה, ניתן לראות כי בממוצע, הפער בין המועדים בהליך האזרחי, בין אם בבתי המשפט המחוזיים ובין אם בבתי משפט השלום, עומד על כחודשיים (כ-62 ימים בערכאת המחוזי וכ-64 ימים בערכאת השלום). בהליך הפלילי, הפער בין המועדים עומד בממוצע על חודש בערכאת המחוזי (כ-28 ימים), וכחודש וחצי בערכאת השלום (כ-47 ימים).

תרשים 3: פילוח בקשות לדחיות דיונים במועדם על פי נימוקי הדחייה

מתרשים 3 עולה כי הנימוק המרכזי לבקשה לדחיית מועד דיון במועדו הוא אי התייצבות אחד הצדדים או באי כוחם (38.7% מהנימוקים). נתון זה אינו מפתיע שכן במרבית ההליכים לא ניתן לקדם את ההליך ללא התייצבות צד או בא כוחו. בנוסף, נימוקים שכיחים נוספים הם קיום משא ומתן (22.9% מהנימוקים) ואי השלמת הליכים מקדמיים (13.5% מהנימוקים).

ד. סיכום

במחקר זה בחנו את נוהל הנשיא (בדימוס) גרוניס לטיפול בבקשות לשינוי מועדי דיון. במחקר נמצא כי שיעור הדיונים שנדחו כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף עמד על 23.9% מסך הדיונים שנקבעו ושיעור הבקשות המוגשות עמד על 8.9% מסך דיונים אלו. נתונים אלו מעידים על ירידות

מתונות בלבד בהשוואה לנתונים טרם כניסת הנוהל לתוקף (24.5% ו-9.6% בהתאמה). ירידות מתונות אלו נצפו גם ברמת הערכאה וההליך, על כלל הערכאות וההליכים שנבחנו, פרט להליכים אזרחיים בערכאת השלום בהם נצפתה עלייה מובהקת. יתר על כן, כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף, נראה כי שיעור הבקשות המאושרות עדיין גבוה מאוד ועומד על 81% מהבקשות שהוגשו. מכאן עולה כי הנוהל לא הוביל לשינויים המערכתיים אשר להם ציפו. ואכן, מרבית השופטים וכלל עורכי הדין שרואיינו, דיווחו כי באופן כללי הם חשים שהנוהל לא יצר שינוי בדפוסי ההתנהגות של כל הצדדים הנוגעים בדבר, כאשר לדברי אחד מעורכי הדין שרואיינו **"כשההנחיות פורסמו כולם מאוד חששו כי חשבו שהנוהל מאוד יקשה על שינוי מועדי דיון. אבל בפועל, הנוהל לא שינה"**.

תוצאות אלו ניתן לפרש במספר דרכים. הראשונה, מבוססת על ההנחה כי הנוהל אינו מיושם באופן מלא על ידי כלל השופטים או על ידי חלקם. וכדברי אחד מעורכי הדין שרואיינו **"תכלית הנוהל ממש טובה וחשובה, אבל הוא פשוט לא מיושם. לא מצד עורכי הדין ויתרה מזו – לא מצד השופטים"**. אם מקבלים פרשנות זו לממצאי המחקר, עולה הצורך לבדוק מהם האתגרים והקשיים ביישומו.

הפרשנות השנייה מבוססת על ההנחה כי ככלל הנוהל מבוצע ומיושם על ידי השופטים, אך במתכונתו הנוכחית אינו מצליח למלא אחר המטרה שלו במלוא היעילות. ואכן, מן הממצאים עולות אינדיקציות לכך שעקרונות הנוהל אכן יושמו, לפחות באופן חלקי, על ידי השופטים. כך למשל, מצוין בנהל כי "קיום משא ומתן לפשרה, הסדר טיעון או הליך גישור לא יהוו, כשלעצמם, עילה מספקת לשינוי מועד דיון שנועד לשמיעת ראיות". בבחינת השאלה האם חל שינוי בכמות הבקשות לשינוי מועד דיון הוכחות המוגשות בעילת קיום משא ומתן, בהשוואה בין התקופות, מצאנו כי טרם כניסת הנוהל לתוקף 7.1% מהבקשות הוגשו בעילה של קיומו של משא ומתן, בעוד שבתקופה שלאחריו, שיעור הבקשות שהוגשו בעילה זו ירד ל-6%. בבחינת כמות הבקשות המתקבלות, מצאנו כי בתקופה טרם כניסת הנוהל לתוקף, 60% מהבקשות שהוגשו בשל עילה זו, התקבלו, וזאת בהשוואה ל-52% מהבקשות בתקופה שלאחר כניסת הנוהל לתוקף. מכאן, ניכרת ירידה במספר הבקשות המאושרות בעילה זו, כפי שנקבע בנהל. אם מקבלים פרשנות זו, עולה הצורך בחשיבה מחודשת על הדרכים לצמצום כמות הבקשות המוגשות והמאושרות לשינוי מועדי דיון. בנוסף, נציין שהיו שופטים שצינו כי הנוהל סייע להם בניהול ההליך הדיוני ובהתנהלותם

למול הצדדים, מאחר והוא נתן להם "רוח גבית" לסרב לבקשות דחייה לא מוצדקות או לא מנומקות כנדרש, מבלי לפגוע ביחסייהם עם עורכי הדין.

לבסוף, יתכן וממצאי המחקר נובעים משילוב של שני ההסברים שהובאו לעיל, וכפי שציינו חלק מהשופטים בראיונות, לעיתים למערכת יש נטייה "להטיל הוראות כלליות על מי שמקשיב להם", ולמעשה לדעתם נדרשת בדיקה נקודתית של שופטים ש"מושכים תיקים ללא סיבה".

הצורך בהכנה ממוחשבת של הנוהל ומחשוב הטפסים הרלוונטיים הינו אינהרנטי לקיומו בסטנדרטים נאותים, כאשר ממצאי מחקר זה וכן ממצאי מחקר הדחיות הקודם מחזקים צורך זה. מחקר זה ארך מספר רב של חודשים והצריך משאבים רבים של מחלקת מחקר על כלל עובדיה, אך במיוחד של אנשי המזכירות ושל הקלדניות ברבים מבתי המשפט בערכאות השונות. בזכות עבודה מאומצת זו התאפשרה דגימת הנתונים הנרחבת, אך היא מציגה תמונת מצב של התקופה הנבדקת בלבד. שליפת נתונים ממוחשבת תהיה פשוטה ומהירה, לא תצריך משאבים רבים ותאפשר בחינת שיעורי הבקשות המוגשות והמתקבלות בכל רגע נתון ובאופן עקבי. יתר על כן, הנתונים הממוחשבים יקלו בבעיה נוספת שהועלתה על ידי השופטים, והיא הקושי הרב בקריאת כתב ידם של עורכי דין רבים.

למחשוב הנתונים יש חשיבות ניהולית רבה עבור הנשיאים במחוזות ובערכאות השונות. באופן זה, יתאפשר מעקב רציף אחרי בקשות לשינוי מועד דיון על נתונייהם השונים, ולגילוי בעיות נקודתיות, בבתי המשפט או אצל שופט מסוים ולפתרון בזמן אמת באופן מבוסס, דבר שלא התאפשר במסגרת המחקר הנוכחי. במסגרת מחשוב הטופס יתאפשר זיהוי הערכאה, ההליך או בית המשפט הדורשים תשומת לב נוספת, כמו גם בסוגי תיקים מסוימים או אצל שופטים מסוימים, וכך תתאפשר הפחתה בכמות הבקשות לדחיות מועד דיון המאושרות, הממוקדת יותר למקור התופעה. בנוסף, המחשוב יאפשר קביעת יעדים מוגדרים ובדיקת העמידה בהם. ללא קביעת יעדים מוגדרים, השופטים לא יודעים את המצופה מהם באופן פרקטי, דבר המקשה על יישום נהלים בפועל. יתרה מזאת, ללא יעדים כאלו קיים קושי רב בפירוש תוצאות המחקר שבוחן את יישומו של הנוהל, שכן לא ברור האם השינוי שנמצא בתוצאותיו, אפילו אם הוא מובהק, הוא משמעותי ליעול המערכת. כך למשל, נמצאה ירידה של 0.6% בשיעור הדיונים שנדחו בכלל מערכת בתי המשפט כשנה לאחר כניסת הנוהל לתוקף (מ-24.5% ל-23.9%). ללא יעדים מוגדרים לא ניתן לקבוע האם ירידה זו, על אף מובהקותה, משמעותית בעיני המערכת.

לסיכום, יישום של הצעות אלו יאפשר בחינה מדוקדקת ואחידה של הנתונים בכל נקודת זמן רצויה, אשר תאפשר לנשיאי בתי המשפט לקבל תמונת מצב עדכנית בנושא, ובעזרתה ניתן יהיה למפות את המוקדים שדורשים טיפול בנושא דחיות דיונים, אשר יתרום לייעול אפקטיבי של המצב הקיים היום ושלשמו נכתב הנוהל, וזאת במאמץ לקיצור משך חיי התיקים במערכת המשפט וייעול הטיפול בהם.

נספחים

נספח א': שיעור בקשות הדחייה המתקבלות על ידי בית המשפט לאחר כניסת הנוהל לתוקף,

בחלוקה למחוזות שיפוט

שיעור הבקשות שאושרו	מחוז	ערכאה
82.9%	בית המשפט המחוזי באר שבע	מחוזי
82.9%	בית המשפט המחוזי ירושלים	
83%	בית המשפט המחוזי תל אביב	
83.3%	בית המשפט המחוזי מרכז-לוד	
72.1%	בית המשפט המחוזי חיפה	
85.9%	בית המשפט המחוזי נצרת	
83.7%	מחוז דרום	שלום
84.3%	מחוז ירושלים	
81.3%	מחוז מרכז	
82%	מחוז תל אביב	
82%	מחוז חיפה	
77.5%	מחוז צפון	
78.1%	בית הדין לעבודה באר שבע	עבודה
85.4%	בית הדין לעבודה ירושלים	
79.7%	בית הדין לעבודה תל אביב	
79.8%	בית הדין לעבודה חיפה	
80.3%	בית הדין לעבודה נצרת	

נספח ב': אחוז הבקשות המוגשות לפי מגיש הבקשה בחלוקה לערכאות והליכים

גורם אחר	בהסכמת הצדדים	תובע/מאשים ובא כוחו	נתבע/נאשם ובא כוחו	הליך	ערכאה
4.4%	30.6%	36.3%	28.6%	אזרחי	מחוזי
10.7%	37%	39.9%	12.4%	מנהלי	
3.8%	11%	27.4%	57.8%	פלילי	
1.6%	14.3%	42.7%	41.3%	אזרחי	שלום
1.4%	19.2%	47.1%	32.3%	משפחה	
5.2%	2.2%	8.7%	83.9%	פלילי	
3.9%	-	3.2%	92.9%	תעבורה	
0.4%	8.9%	46.6%	44.1%	אזרחי	עבודה

נספח ג': הפער הממוצע בימים בין מועד הדיון הקבוע למועד הדיון החדש שנקבע בחלוקה למחוזות השיפוט

ערכאה	מחוז	הפער הממוצע (בימים)
מחוזי	בית המשפט המחוזי באר שבע	26.3
	בית המשפט המחוזי ירושלים	39.7
	בית המשפט המחוזי תל אביב	88.7
	בית המשפט המחוזי מרכז-לוד	53.2
	בית המשפט המחוזי חיפה	42.7
	בית המשפט המחוזי נצרת	37.4
שלום	מחוז דרום	59.6
	מחוז ירושלים	76.0
	מחוז מרכז	67.6
	מחוז תל אביב	84.4
	מחוז חיפה	71.9
	מחוז צפון	63.0
עבודה	בית הדין לעבודה באר שבע	72.7
	בית הדין לעבודה ירושלים	70.8
	בית הדין לעבודה תל אביב	89.6
	בית הדין לעבודה חיפה	64.6
	בית הדין לעבודה נצרת	54.5